

можливість дискусії зумовлює перш за все новаторський підхід, на якому ґрунтується дослідження. Адже комплексне визначення місця цінних паперів у загальній системі правових засобів, що забезпечують регламентаційний вплив механізму правового регулювання на відповідну сферу майнових відносин (об'єкта-інструмента в авторській інтерпретації), у цивілістиці здійснюється вперше. Більшість запропонованих висновків достатньою мірою аргументовані, а основні наукові результати одержані автором самостійно. Без сумніву, монографія В. Л. Яроцького зацікавить фахівців у галузі цивілістики, викладачів і студентів юридичних вищих навчальних закладів і факультетів, юристів-практиків.

Я. Шевченко, доктор юридичних наук, професор, академік АПРН України

Український народ як суб'єкт права власності на землю

Реформування земельних відносин в Україні, які відбуваються на базі ст. 13 Конституції, потребують ґрунтовного дослідження й аналізу. Саме цьому питанню присвячена монографія В. Носіка¹, в якій системно розглядаються актуальні теоретичні і практичні проблеми здійснення права власності на землю Українського народу відповідно до положень Конституції України. В роботі на основі глибокого доктринального аналізу методологічних засад теорії власності і права власності, використання теоретичних джерел з питань права власності на землю, узагальнення нормотворчої і правозастосовної практики у сфері регулювання загальних відносин здійснено порівняння конституційних норм права власності на землю з нормами земельного законодавства України та країн СНД.

Уперше в літературі з теорії земельного права розглядаються такі питання: методологічні, науково-теоретичні основи і конституційні засади права власності на землю Українського народу; юридична природа права власності на землю Українського народу; теоретичні основи здійснення права власності на землю Українського народу; конституційні гарантії права власності на землю Українського народу.

В юридичній літературі з проблем земельного права майже не проаналізовано методологічні основи власності і права власності на землю

¹ *Носік В. В.* Право власності на землю українського народу: Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.

Українського народу. Разом з тим зазначене питання є досить складним та таким, що потребує свого дослідження. В монографії воно розкрито комплексно та системно. Як слушно вважає автор рецензованої роботи, сьогодні українська земельно-правова наука продовжує використовувати й оперувати поняттями та категоріями радянського земельного права, заснованого на марксистсько-ленінській економічній теорії і відповідно вченні про державу і право, що призводить до консервації і метафізичного стану окремих складових системи земельного права України. Вихід із такого положення В. Носік вбачає у науково-теоретичному обґрунтуванні юридичної моделі права власності на землю Українського народу відповідно до Конституції України з огляду на фундаментальні висновки економічної і філософської теорії «енергії прогресу», яка базується на врахуванні дії об'єктивних закономірностей природи, економіки і суспільства у розвитку соціально-економічних та державно-правових явищ, і на цій основі пропонує здійснювати розбудову земельно-правової системи України.

Досить цікавим є погляд автора монографії на тенденції та перспективи правового регулювання відносин власності на землю в Україні. На його думку, приведення законів та інших нормативно-правових актів з питань регулювання земельних відносин у відповідність до законодавства Європейського Союзу слід розпочинати не з удосконалення Земельного кодексу України та видання відповідно до нього законодавчих актів, а з обов'язкового використання у правотворенні конституційних засад здійснення права власності та інших прав на землю, узгодження проєктів земельних законів з нормами права ЄС, враховуючи при цьому пріоритет у забезпеченні територіального верховенства України, національної безпеки держави і народу.

Однією з найактуальніших проблем сучасного земельного права є проблема конституційних гарантій права власності на землю Українського народу. В науковому аспекті воно мало досліджено в Україні. Тому важливо, що в монографії В. Носіка на високому теоретичному рівні аналізуються різні аспекти цієї проблеми. Український народ закріпив за собою природне (позитивне) право власності на землю, а також територіальне верховенство держави в межах кордонів, що історично склалися. Проголошення суверенної волі Українського народу на самовизначення, утворення України як суверенної, унітарної, незалежної, демократичної, соціальної і правової держави, як слушно зауважує автор, можна розглядати як одну з основних гарантій, що надають Українському народові можливість вільно і самостійно володіти, користуватися і

розпоряджатися землею в межах державної території, забезпечувати використання землі та інших природних ресурсів у національних інтересах України, використовувати всі передбачені в Конституції України та міжнародно-правових актах юридичні й інституційні способи та засоби захисту права власності на землю від будь-яких посягань і територіальних претензій з боку інших держав.

У монографії зазначається, що цілісність території як конституційна гарантія здійснення Українським народом чи від його імені органами державної влади та органами місцевого самоврядування права власності на землю означає також неподільність землі як державної території між окремими суверенами, а також є основою для закріплення в Конституції України адміністративно-територіального устрою держави і розподілу повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, включаючи також сферу відносно власності на землю.

Аналізуючи гарантії захисту права власності на землю за Конституцією України, В. Носік використовує метод широкого тлумачення конституційної норми в частині поняття «справа всього Українського народу» і зазначає, що в Основний Закон держави не включається і такий спосіб захисту територіальної цілісності й охорони землі, як самозахист народом України своїх прав на землю і державну територію. Як приклад наводиться ситуація, що виникла на острові Тузла в Автономній Республіці Крим під час спорудження Росією у Керченській протоці так званої захисної дамби до лінії державного кордону України, коли за відсутністю на острові прикордонної застави деякі українські громадяни добровільно стали на захист територіальної цілісності України. На думку автора рецензованої монографії, у контексті конституційної концепції права власності на землю Українського народу такі дії громадян України є правомірними і спрямовані на захист права власності народу на землю.

Досліджуючи систему і зміст конституційних гарантій права власності на землю, В. Носік окремо розглядає питання щодо місця, ролі, функціонального призначення юридичної відповідальності в механізмі гарантування здійснення права власності на землю.

У зв'язку з наведеним новаторським є підхід автора в дослідженні теоретичних і практичних питань боротьби з корупцією у сфері земельних відносин з метою розроблення і запровадження ефективних організаційно-правових форм, способів, засобів, процесуальних механізмів запобігання будь-яким проявам корупції у здійсненні громадянами, юридичними особами конституційних прав на землю Українського народу.

Разом з визначенням позитивних аспектів рецензованої монографії можливо висловити і деякі зауваження. Зокрема, дискусійним є питання

стосовно земельного права як самостійної галузі права України. Яким чином у цьому контексті земельне право співвідноситься з екологічним правом як самостійною галуззю права України, до складу якої входить земельне право як її підгалузь?

У роботі недостатньо висвітлені питання процедури забезпечення права власності Українського народу на землю, економіко-правового механізму охорони суб'єктивного права власності на землю.

В цілому монографія В. Носіка є важливим науковим доробком у теорії земельного права України та країн СНД. Її видання — це особистий внесок відомого вченого-правознавця в подальший розвиток теоретичних фундаментальних і прикладних засад права власності на землю Українського народу. Є всі підстави вважати, що наукова юридична спільнота з інтересом сприймєть рецензоване видання.

А. Гетьман, доктор юридичних наук, професор,
академік АПРН України

Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності — сучасні криміналістичні рекомендації

Сучасний рівень злочинності, посилення її тиску на суспільство, особливо з боку організованих угруповань, підвищення освіченості та професіоналізму окремих злочинців вимагають не тільки консолідації зусиль державних і правоохоронних органів для ефективної протидії злочинним проявам, а й подальшого наукового вдосконалення організаційно-методичних основ їх розкриття та розслідування. Це стосується насамперед злочинів, що вчиняються в сфері господарської діяльності, оскільки саме їм притаманні високі професіоналізм, латентність, прояв корумпованих зв'язків, значна складність в одержанні доказів, активна протидія розслідуванню. Саме при розслідуванні зазначеної категорії злочинів слідчі стикаються з найбільшими проблемами в доведенні винності особи, а тому відчують нагальну потребу в одержанні необхідних рекомендацій від науковців.

Ось чому кожна теоретична спроба вдосконалення окремих криміналістичних методик розслідування даної категорії злочинів завжди визнається вкрай потрібною, актуальною і бажаною. До таких теоретичних спроб, що мають і суто практичне значення, належить і рецензова-